

<https://doi.org/10.30546/114578.2025.11.5116>

QƏRBİ AZƏRBAYCAN DİALEKTİNDƏ ARXAİK-LEKSİK VAHİDLƏR

Nəzrin Əliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Azərbaycan Dillər Universiteti

<http://ORCID.org/0000-0001-8956-9225>

nazrin.aliyeva.1988@mail.ru

Xülasə

Zəngin dialekt irsinin getdikcə dilin lüğət tərkibindən çıxması, bu şivələrdə saxlanılan qədim türk sözlərinin elm üçün əhəmiyyətli olması tədqiqatın aparılmasını ehtiyac yaradır. Əsas məqsəd isə müasir ədəbi dildə artıq unudulmaqda olan və ya məhdud işlənən sözlərin mənşəyini, semantik xüsusiyyətlərini və dialekt daxilində funksiyasını müəyyənləşdirməkdir. Araşdırma göstərir ki, bu dialektlər qədim türk sözlərini həm fonetik, həm də semantik baxımdan qoruyub saxlayıb. Dialektlərdə bəzi sözlər öz ilkin mənalarını saxlaya bilmişdir, amma müasir ədəbi dildə isə dəyişikliklərə uğrayıb. Bu baxımdan da arxaik leksik vahidlər türk dilinin qədim semantik sistemini öyrənmək üçün mühüm mənbədir.

Açar sözlər: dialekt, arxaik sözlər, bölgə, mənbə, dil.

ARCHAIC LEXICAL UNITS IN THE WESTERN AZERBAIJANI DIALECT

Nazrin Aliyeva

Azerbaijan University of Languages

Abstract

The gradual disappearance of the rich dialect heritage from the general vocabulary and the scientific value of the ancient Turkic words retained in these dialects make such research necessary. The main objective is to determine the origin, semantic characteristics and functional role within the dialect of those words that are already being forgotten or are used only in a limited sense in the modern literary language. The research demonstrates that these dialects have preserved ancient Turkic words both phonetically and semantically. Some words in the dialects have retained their original meanings, whereas in the modern literary language they have undergone various changes. Therefore, archaic lexical units serve as an important source for studying the ancient semantic system of the Turkic language.

Key words: dialect, archaic words, region(area), source, language.

АРХАИЧЕСКО-ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ В ЗАПАДНО АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ ДИАЛЕКТЕ

Назрин Алиева

Азербайджанский университет языков

Резюме

Постепенное вытеснение богатого диалектного наследия из общего словарного состава, а также научная значимость древнетюркских слов, сохранившихся в этих говорах, обуславливают необходимость подобного исследования. Основная цель состоит в определении происхождения, семантических особенностей и функциональной роли в диалекте тех слов, которые в современном литературном языке уже забываются или употребляются в ограниченной степени. Исследование показывает, что данные диалекты сохранили древнетюркские слова как в фонетическом, так и в семантическом отношении. Некоторые слова в говорах удержали своё первоначальное значение, тогда как в современном литературном языке они претерпели изменения. В этом отношении архаические лексические единицы являются важным источником для изучения древней семантической системы тюркского языка.

Ключевые слова: диалект, архаизмы, регион, источник, язык.

Giriş/Introduction

Bildiyimiz kimi, dilçilikdə müəyyən istifadə dairəsinə malik müəyyən ərazidə işlədilən sözlər “dialekt sözləri” adlanır. Arxaik leksik vahidlər isə zamanın tələblərinə uyğun olaraq artıq dildə istifadə olunmayan köhnəlmiş sözlərdir. Lakin həm dialekt sözləri, həm də arxaik sözlər dilimizin tarixini, həmçinin dilimizin inkişaf mərhələlərini izləməkdə mühüm rol oynayır.

Qərbi Azərbaycan dialektlərinin leksik və fonetik arxaizmlərlə zəngin olmasının əsas səbəblərindən biri həmin ərazilərin qədim türk tayfalarının tarixən məskunlaşdığı bölgələr olmasıdır. Tarixi qaynaqlar göstərir ki, bu coğrafiya müxtəlif dövrlərdə oğuz-qıpçaq mənşəli tayfaların qarşılıqlı təsiri altında formalaşmış, dil mühiti uzun müddət sabit qalmışdır. Məhz bu etnolinqvistik davamlılıq dialektlərin söz ehtiyatında ən qədim türk dillərinə məxsus izlərin bu günə qədər yaşamasına şərait yaratmışdır. “*Tarixi qaynaqlar birmənalı şəkildə onu da isbat etmişdir ki, Qərbi Azərbaycan asların, suvarların, bulqarların, peçeneqlərin, utilərin, xəzərlərin, kəngərlərin, qarqarların və başqalarının yaşa dıqları, təşəkkül tapıb, formalaşdığı qədim bir yurd yeri olmuşdur. Bu etnos adlarının, demək olar ki, hamısı türk Azərbaycan dilinin qrammatik quruluşu əsasında təşəkkül tapmışdır*” [Hüseynova, 2023:32-33].

Digər bir tədqiqatında isə professor M.Hüseynova bildirir ki, “*Qərbi Azərbaycan dialektlərinin mənşəyini və arxaik xüsusiyyətlərini müəyyən edən əsas amillərdən biri də*

bölgənin müxtəlif tarixi-etnoqrafik mahallarının dil materialının sistemli şəkildə öyrənilməsidir” [Hüseynova, 2020:63].

Qərbi Azərbaycan bölgələrinin şivələri – Göyçə, İrəvan, Zəngibasar, Vedibasar, Ağbaba, Sürməli, Meğri və digər ərazilər əsrlər boyu həm məişət, həm təsərrüfat, həm də folklor sahəsində arxaik sözləri qoruyub saxlamışdır. İ.Bayramov “Qərbi Azərbaycan şivələrinin leksikası” kitabında bu bölgənin şivələri haqqında yazırdı: “*XVIII əsrdə yaradılan Azərbaycan xanlıqlarından biri olan İrəvan xanlığı adlanırdı. Bu ərazilərdə istifadə olunan dil-şivələr Azərbaycan dilinin bir parçası, tərkib hissəsi olmaqla fonetik, qrammatik (morfoloji, sintaktik), leksik cəhətdən bir-birindən fərqlənmişlər. Azərbaycan dilinin dialekt və şivələrinin təsnifi tarixinə nəzər salanda məlum olur ki, Firidun bəy Köçərli azərbaycanlıların danışdığı dilini qruplaşdırarkən İrəvan şivəsini də bu bölgəyə daxil edir*” [Bayramov, 2011:28]. Qarabağ və Qazax əhalisi bir cür, Şəki xalqı özgə bir cür, Şirvan, Səlyan, Bakı və Quba adamları başqa bir sayaqda, İrəvan, Naxçıvan, Təbriz, Xoy, Maku vilayətlərinin əhalisi qeyri bir şivə üzrə danışırlar.

M.Şirəliyev Qərbi Azərbaycanın İrəvan şivəsini cənub qrupu dialekt və şivələrinə daxil etmişdir [Şirəliyev, 1999:20]. Köhnə yaşayış formalarının uzun müddət qorunub saxlanması, mədəni ənənələrin güclü olması bu bölgəyə məxsus olan şivələrin arxaik leksik qatının mühafizəsinə şərait yaratmışdır.

Qərbi Azərbaycan şivələri öz arxaik leksik qatını bu günə qədər qorumağı bacarmışdır. Bu da təbii ki, nəinki dialektoloji baxımdan həm də türk dilləri tarixinin, mədəniyyətinin, etnolinqvistikasının öyrənilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Arxaik leksika qədim türk dillərindən gələn, zamanla ədəbi dildə ya işləkliyini itirən, ya da mənaca daralan və ya dəyişən sözlərin dialektlərdə qorunub saxlanması ilə xarakterizə olunur. Qərbi Azərbaycan ərazisinin coğrafi bağlılığı, tarixi etnomədəni mühiti və nəsillər boyu mühafizə edilən məişət xüsusiyyətləri bu arxaik leksikanın yaşamasına şərait yaratmışdır.

Qərbi Azərbaycan şivələrinin ümumdil xüsusiyyətləri qədim türk dillərinə məxsus fonetik və leksik elementlərin qorunması ilə seçilir. Bu haqda İbrahim Bayramov “Azərbaycan dialektologiyası” kitabında yazmışdır: “*Zəngəzur şivələrinin özünəməxsus fonetik, morfoloji, sintaktik və leksik xüsusiyyətlərinə görə Azərbaycan dilinin digər şivələrindən fərqlənir. Zəngəzur şivələrinin fonetik xüsusiyyətləri: 1. a > ə, o > a, ı > i, u > ı və başqa saitlərdə baş verən səs əvəzlənməsi: qayıt > qəyit, qapı > qəpi, qayış > qəyiş, ağız > əğiz, ayaq > əyax, qamış > qəmiş, qara > qərə, ovuc > avıc, plov > plav, qovun > qavın, qohum > qahım, xırda > xirdə, burun > bırın, armud > armıd, buzov > bızov və s. 2. Tək hecalı və sözün ortasında b > v səs əvəzlənməsi: qab > qav, dəb > dəv, cib > civ, gəbə > gəvə, qabax > qavax, baba > bava və s. 3. Tək hecalı və sözün ortasında c > j səs əvəzlənməsi: sac > saj, qoca > qoya, gecə > geje, acıq > ajix, və s. 4. Tək hecalı və sözün ortasında v > f səs əvəzlənməsi: ovçu > //ofçi, afçi, divar > difar, divar > tifar və s.* [Bayramov, 2012:46].

Zəngəzur şivələrinin morfoloji xüsusiyyətləri:

1. Sözüün kökünün son hecasında sait uzun tələffüz olunduğu üçün ismin yiyəlik halında saitle bitən sözlər -n şəkilçisini qəbul edir, samitlə bitən sözlər isə şəkilçi qəbul etmir. Məsələn: qonşu:n qüzusu (ədəbi dildə: qonşunun quzusu), ərsi:n ucu (ədəbi dildə: ərsinin ucu), çoba:n sürüsü (ədəbi dildə: çobanın sürüsü), qaşı:n təzəsi (ədəbi dildə: qaşığın təzəsi).

2. Mənsubiyyət kateqoriyasında II şəxsin cəmi -i:z, -ü:z şəkilçisini qəbul edir. Məsələn: atā:z (sizin atanız), əmi:z (sizin əminiz), quzū:z (sizin quzunuz), inəyī:z (sizin inəyiniz) və s.

3. Feilin əmr şəklinin II şəxsin tək dilimizin qədim dövründə işlənmiş -gınan, -ginən, -gunan, -günən şəkilçisi ilə ifadə olunur. Məsələn: yeginən, getginən, başlagınan, qorugunan və s. ” [Bayramov, 2012:46]

Qərbi Azərbaycan şivələrinin fonetik və morfoloji xüsusiyyətləri göstərir ki, bu dialekt sahəsi yalnız regional danışiq forması deyil, həm də qədim türk dillərindən gələn dil qatlarını müasir dövrə çatdıran mühüm bir sistemdir. Sait və samit əvəzlənmələri, arxaik -n yiyəlik şəkilçisinin yaşaması, əmr formasında qədim -gınan/-ginən tipli şəkilçilərin işlənməsi bu şivələrin Azərbaycan dilinin formalaşma tarixini qoruyan canlı bir mənbə olduğunu təsdiq edir. Bu arxaiklik təkcə fonetik və morfoloji səviyyədə deyil, sintaktik quruluşda da özünü göstərir. İkiqat mənsubiyyət şəkilçilərinin həm II, həm də III növ təyini söz birləşmələrində işlənməsi, müasir ədəbi dildə arxaikləşmiş sintaktik modellərin Zəngəzur və ətraf bölgələrdə bu günə qədər yaşadığını göstərir.

Eyni proses leksik tərkibdə də müşahidə olunur: Qərbi Azərbaycan şivələrinə məxsus bir sıra sözlər həm qədim məişət elementlərini, həm də bölgənin tarixi-etnoqrafik xüsusiyyətlərini əks etdirir və Azərbaycan dilinin digər şivələrindən fərqlənir. Məhz bu səbəbdən sintaktik və leksik xüsusiyyətlərin araşdırılması Qərbi Azərbaycan dialektinin ümumidil strukturunu daha tam anlamağa imkan verir.

“Zəngəzur şivələrinin sintaktik xüsusiyyətləri: 1. II növ təyini söz birləşməsində II tərəf iki mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edir. Məsələn: axşam çağısı, tuman bağısı, əmək haqqısı, meşə yolu və s. 2. III növ təyini söz birləşməsində II tərəf iki mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edir. Məsələn: qolxozun sədrisi, birqadanın üzvüsü, qoyunnarın üçüsü və s. Zəngəzur şivələri üçün səciyyəvi olan sözlər Azərbaycan dilinin digər şivələrinin leksikasından fərqlənir. Məsələn: ağırrix (Meğri) – “göz xəstəliyi”, axdıcar (Zəngilan) – başqasına mənsub, baraher (Qarakilsə) – böyük düz yer, böyük sahə, çağal (Qubadlı) – quyruğunun ucu ağ, alabula (heyvan), qurulux (Qubadlı) –pendir” [Bayramov, 2012:51].

Buradan da aydın görünür ki, uzun saitlərin qalıqları, “q” səsinin dəyişmədən qalması, qədim diftonqların izləri və s. kimi fonetik xüsusiyyətlər bu əraziyə məxsus olan dialektlərin tarixi baxımdan daha qədim olduğunu göstərir. Arxaik leksikanın əsas qrupları qədim türk mənşəli arxaizmlərdir. Bu sözlər ümumtürk dilinin çox qədim qatından gəlmiş, ya da ədəbi dildə işləkliyini itirmişdir.

Ümumiyyətlə, bir dildə olan sözlərin tarixini öyrənmək üçün ən doğru üsul tematik qruplar üzrə tədqiqini aparmaqdır. Qərbi Azərbaycan bölgəsinə aid bəzi sözlərin tematik təsnifinə nəzər salaq.

İnsan anlayışı bildirən sözlər. Dədə I (Çəmbərək, Dərələyəz, Kalinino, Kəvər, Vədi) – ata Dədə “ata” mənasında İraq-türkman ləhcəsində də işlənir; Dədə II (Çəmbərək, Kalinino) – baba [Bayramov, 2011:121]. Bu söz qədim türk abidələrinin dilində Orxon abidələrində “tata/dede kimi formal rast gəlinir.

Gədə I (Ağbaba, Çəmbərək, Vədi) – uşaq, oğlan; *Gədə II* (Çəmbərək) – alaçıq (dəyə) tikmək üçün istifadə olunan çubuq; *Gədə III* (Vədi, Zəngibasar) – kişiyyə yaraşmayan hərəkət [Bayramov, 2011:157]. Bu sözün etimologiyasına nəzər saldıqda mənfi və müsbət mənalarda işləndiyini görürük. Mahmud Kaşğarının lüğətində isə küde/küdeh formalarında rast gəlinir ki, mənası “igid cavan” mənalarında işlənir [Şirəliyev, 1999:92]. Ümumiyyətlə bu söz müxtəlif mənalar dəyişərək dilimizin hal-hazırda dialektlərində qorunub saxlanılıb. Bəzi mənbələrdə “nökər” olaraq qeyd olunub.

Qaraş “*keşikçi*”. Zəngəzur və Göyçə dialektinə məxsus folklorda istifadə olunur. Nağıllarda qaravaş sözünə tez-tez rast gəlirik. Eyni kökdən yaranan sözlərdir.

Məişət, əmək və qədim peşə adları bildirən sözlər. Xış (Çəmbərək) – daş duz qırıntıları [Bayramov, 2011:189]. Göyçə və Borçalı bölgələrində “yeri şumlamaq üçün alət” mənasında işlənir. Orxon abidələrində bu sözə kış/kışt formalarında rast gəlinir.

Çəri - Zəngəzur bölgəsində “vəzir, başçı” mənalarında qədimdə işlənib. Arxaik tituldur. Folklor variantlarında xüsusən də nağıllarda rast gəlinir. Qədim türk dillərində isə çerig/çeri “ordu” mənasında işlənib.

Qəmalti (Ağbaba, Çəmbərək, Hamamlı, Qarakilsə, Qəmərli, Zəngibasar) - iri bıçaq, qatlanmayan iri bıçaq Qəmalti Azərbaycan dialekt və şivələrində geniş formada işlənir. Bu söz “böyük bıçaq” mənasında Naxçıvan, Ordubad dialektlərində, Ağsu, Bərdə, Biləsuvar, Cəbrayıl, Culfa, Şirvan, Füzuli, Gədəbəy, Göyçay, İmişli, Kəlbəcər, Salyan, Şərur, Ucar, Yardımlı, Zəngilan, Zərdab şivələrində işlənir [Bayramov, 2012:238]. Bu sözə M.Kaşğarının “Divanü Lüğat-İt-Türk” əsərində “qamıt, qamal” formasına – bıçaq, uzun dəstəyi olan kəsici alət” mənasında işlənib [Kaşğari, 2006:192].

Qopuzluq – “çoban dayanacağı” Göyçə dialektində işlənir. Biz bu sözə “Kitabi Dədə Qorqud” dastanında da rast gəlirik [KDQ, 2004:78].

Boyummax (Meğri) – 1. varlanmaq; 2. yarımaq, xoşbəxt olmaq. Bu söz Meğri şivəsində həm də bayınmaq formasında işlənir [Bayramov, 2012:72]. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında “dövlətlənmək, zəngin olmaq” mənasında bayınmaq işlənir [KDQ, 2004:31]. Meğri şivəsində «varlanmaq» mənasında işlənən bayımmax və boyımmax qədim dilimizdə “dövlətlənmək, zəngin olmaq” mənasında işlənən bayınmaq sözünün dialekt formasıdır [Bayramov, 2012:72].

Bozdamax V (Çəmbərək) – qorxutmaq [Bayramov, 2012:72]. “*Oxşaya-oxşaya ağlamaq*” mənasında işlənən bozdamax “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında “uca səslə ağlamaq” mənasında bozlamaq formasında işlənmişdir [KDQ, 2004:52]. Bozdamax

Gəncə dialektində, Şəmkir şivəsində “ucadan oxumaq və ya çalmaq”, Füzuli, İmişli, Qax, Mingəçevir şivələrində “oxşaya-oxşaya ağlamaq”, Naxçıvan dialketində “ötüb keçmək” mənalarını bildirir [Bayramov, 2012:73].

Çarix I (Çəmbərək, Dərələyəz) – mal, camış gönündən hazırlanmış ayaqqabı [Bayramov, 2012:95]. Türk dillərində çarık/çarıq şəklində işlənib.

Yılanqı/ılanqu – “nahamar, kobud” Zəngəzur, Göyçə zonalarında işlənir. Yalın kökündən götürülüb “hamar olmayan” [Bayramov, 2011:321].

Köhnəlmiş məişət və təsərrüfat leksikası Qərbi Azərbaycan kənd məişəti arxaik leksikanı nəsil-dən-nəslə ötürmüşdü. Buraya aid olan sözlərin çoxu bu gün ədəbi dildə yoxdur. Arxaik leksikanın bu qədər tam şəkildə qorunması təsadüfi deyil. Coğrafi bağlılıq, dağlıq və yarı-izolyasiya olunmuş yaşayış məskənləri dil dəyişmələrini ləngidir. Qədim həyat tərzinin uzun müddət davam etməsi maldarlıq, köçəri ənənələr, oba-kənd sistemi arxaik məişət sözlərini saxlamışdır. Folklorun nəsil-dən-nəsilə ötürülməsi, nağıllar, mərasimlər, ağılar və bayatılar vasitəsilə qədim sözlər günümüzdə qədər gəlib dialektlərimizdə özünü qoruyub saxlamışdır. Bu şivələr uzun müddət öz daxilində inkişaf etdiyinə görə arxaik leksik qat qorunub saxlanılıb.

Dialekt leksikasının aid sözlərin dilin qədim qatında olub-olmadığını tarixi-müqayisəli üsuldən istifadə etməklə müəyyənləşdiririk. Dialektologiyanın tədqiqat üsulları haqqında M.Məmmədli “Azərbaycan dialektologiyası” kitabında yazmışdır: *“Dilçilik ədəbiyyatında tarixi dialektologiyanın iki tədqiqat üsulu müəyyənləşdirir: a) həqiqi tarixi üsul (qədim yazılı abidələrin kifayət qədər saxlanıldığı hallarda) b) müqayisəli-tarixi üsul (yazılı mənbələr olmadıqda). Yazılı abidələr və müasir şivələr tarixi dialektologiyanın əsas mənbələridir. Bunlarla yanaşı, dilçilik coğrafiyası, onomastika, etnik tarix və folklor da tarixi dialektologiya üçün mənbə sayılır. Tarixi dialektologiyanın əsas mənbəsi qədim və orta yüzilliklər yazılı abidələr- dir. Orxon-Yenisey, uйğur abidələri, M.Kaşğarının “Divanı”, “Kitabi Dədə Qorqud” klassiklərin əsərləri və s. mənbələrdə dialekt faktları mövcuddur. Fonetik və qrammatik dialekt faktlarını müəyyənləşdirmək çətindir”* [Məmmədli, 2019:21; Kaşğari, 2005:67]. Uzun yüzilliklər ərəb əlifbasından istifadə olunduğundan dövrün orfoqrafiyasının nəzərə alınması olduqca vacibdir. Dialekt faktının tarixi forma və mənasının müəyyən olunması üçün işlənmə kəmiyyəti də nəzərə alınmalıdır. Yəni abidədə bir dəfə deyil, bir neçə dəfə işlənməsi, tarixi inkişafı əsas kimi götürülməlidir. Sonrakı mərhələdə müasir ədəbi dildə işlənməməli, şivələrdə işləkliliyini itirməməlidir; Məs.: *“Ağılın qapısını bərkitdi; Dəli Qacarı yalncıq eylədi, ağıla qoydu”* [KDQ, 2004:89]; *“Ol mənə söz aydı”* [Kaşğari, 2006:21]. Keçmiş dövrlərin yazılı abidələri olmadıqda tarixi dialektologiya şivələri müqayisəli və retrospektiv üsulla öyrənir. Bu halda tədqiqatçı müasir şivələrin strukturunu təhlil edərək, ondan yeni layları kənar edir, innovasiyalar arxasında şivənin qədim dövrdəki nitq sistemini aşkar edir. Belə araşdırmada bir şivə ilə məhdudlaşmaq olmaz, qohum dillər və dialektlər də tədqiqata cəlb olunmalıdır. Müqayisəli-tarixi üsula əsaslanıb yazılı abidələrdə əks olunmamış və ya hələlik aşkar edilməmiş dialekt

fərqlərindən də danışmaq olar. “*Tarixi dialektologiyanın mənbələrindən biri də şifahi xalq yaradıcılığıdır. Dialektlərə xas fonetik, qrammatik və leksik xüsusiyyətlər folklor nümunələrində mühafizə olunur. Həmin dialekt faktları əsasında folklor nümunəsinin yarandığı bölgəni müəyyənləşdirmək mümkündür*” [Məmmədli, 2019:21].

Nəticə/Conclusion

Qərbi Azərbaycan şivələri Azərbaycan dilinin ən dəyərli dialekt qatlarından biridir. Bu şivələrdə qorunan arxaik leksik vahidlər, qədim türk sözləri, məişət adları və qohumluq terminləri türk dilinin tarixi inkişaf mərhələləri haqqında qiymətli məlumat verir. Bu leksik vahidlərin sistemli şəkildə öyrənilməsi həm dialektologiya, həm etnoqrafiya, həm də linqvistik tarix üçün əhəmiyyətlidir. Xüsusilə bu şivələrdəki söz qatının coğrafi bölgülərlə üst-üstə düşməsi qədim tayfa və məskunlaşma xəritələrinin bərpasında mühüm dil göstəricisi kimi çıxış edir. Eyni zamanda, leksik arxaizmlərin bu bölgədə müasir danışqda aktiv işlənməsi dilin canlı yaddaş mexanizmini və tarixi-mədəni davamlılığını açıq şəkildə nümayiş etdirir.

ƏDƏBİYYAT/REFERENCES

1. Bayramov, İ.M. (2011). Qərbi Azərbaycan şivələrinin leksikası. – Bakı: “Elm və Təhsil”. – 440 s.
2. Bayramov, İ.M. (2012). Azərbaycan dialektologiyası. – Bakı: “Elm və Təhsil”. – 368 s.
3. Hüseynova, M.N. (2023). Qərbi Azərbaycan paleotoponimlərinin linqvistik etimoloji təhlili. – Bakı: ADPU nəşriyyatı. – 256 s.
4. Hüseynova, M.N. (2020). Ümumtürk dilləri dialekt və şivələrinin qarşılıqlı integrasiyası. – Bakı: ADPU nəşriyyatı. – 600 s.
5. Kaşğari, M. (2006). Divani lüğət-it-türk. IV cild. Tərtib edən və nəşrə hazırlayan R.Əskər. – Bakı: “Ozan”. – 252 s.
6. Kitabı-Dədə Qorqud (2004). – Bakı: “Öndər” nəşriyyatı. – 376 s.
7. Məmmədli, M. (2019). Azərbaycan dialektologiyası. – Bakı: “Kriteri”. – 312 s.
8. Şirəliyev, M.Ş. (1999). Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti, cild I. (A–L). – Ankara: Türk Dil Kurumu. – 512 s.

Məqalə tarixçəsi

Daxil olub	21.11.2025
Düzəlişə göndərilib	01.12.2025
Qəbul edilib	09.12.2025
Nəşrə tövsiyə edib	Mirvari İsmaylova
	filologiya elmləri doktoru, professor